

Організаційні витрати фірм і їх оптимізація в умовах обмеженості ресурсів

Цимбалюк О. А., Харківська національна академія міського господарства

Знання правової сторони організації фірми необхідно при розгляді їх економічної ролі в суспільстві. Види і структура фірми регулюються національним юридичним законодавством кожної країни, але вони не є самим ефективним типом підприємства. В цьому повідомленні ми розглянемо організаційні витрати фірми, яка орієнтована на оптимізацію своїх витрат в умовах ринкової економіки. Як бачимо з практики господарювання можливі два основних принципа організації економічної діяльності – стихійна форма і обґрунтована на правових засадах. Стихійний порядок обумовлен взаємозв'язком незалежних сторін у відповідь на деяку інформацію та економічні стимули, які фірма добуває самостійно безпосередньо з різних джерел. Ринок – це те джерело, де рішення приймаються у відповідь на умови продажі, зміну цін, попиту. Правовий спосіб організації фірми потребує значних витрат, які несе фірма, упорядковуючи свою діяльність.

Більше як півстоліття назад американський економіст Рональд Коуз написав роботу про природу фірми. В цій роботі він поставив такі питання: якщо ринки так добре працюють, то фірмі не потрібно робити витрати на її організацію і ведення господарської діяльності. Але в реальній дійсності вартість любого підприємства складається з двох видів витрат: виробничих і невиробничих – тобто організаційних. Організаційні витрати до цього часу рідко є предметом дослідження. Відмітимо, що ці витрати не пов'язані безпосередньо з виробництвом, а в основному є платою, «ціною» легальності фірми.

Ці витрати в науковій літературі прийнято називати як трансакційні і до них входять:

- витрати пошуку інформації, на одержання та обробку інформації про ціни, наявні товари, постачальників і споживачів;
- витрати на вибір партнерів і ведення переговорів;
- витрати виміру кількості і якості товарів та послуг, що вступають в обмін;
- витрати на сертифікацію й захист прав власності (видатки на адвокатів, на арбітраж, організацію державного регулювання, а також витрати ресурсів, необхідних для відновлення порушених прав);
- витрати захисту від несумлінної поведінки партнерів, що порушують умови угоди або спрямовані на одержання односторонніх вигід;
- витрати на купівлю ліцензії, реєстрацію фірми та ін.

В сучасних умовах поки не ведеться облік трансакційних витрат, що не сприяє визначенню оптимального розміру організації виробництва. Якщо стихійний порядок, що складається через ринок мінімізує їх силу для розв'язання деяких економічних завдань, то така фірма буде задовольнятися таким чином.

Но організація підприємницької діяльності з використанням ринкової інформації може бути реальною для малого і середнього підприємства. Великі фірми потребують довгострокового використання засобів і спеціальних ресурсів. Для цих фірм трансакційні витрати відіграють важливе значення для визначення оптимального способу організації підприємства. Яку з альтернатив вибирає фірма, великого значення набуває розмір негосподарських витрат, які використовуються на організацію підприємства, но і на покриття усіх затрат, пов'язаних з керуванням і управлінням.

Для цього є багато причин, серед яких можна виділити основні:

- необхідні значні витрати на вивчення властивостей спеціалізованих ресурсів, які використовує фірма;
- необхідно забезпечити умови застереження від економічної недбайливості працівників;
- необхідні деякі резерви коштів для вирішення непередбачених обставин.

В умовах нестійкості і невизначеності, які властиві сучасному економічному та соціальному стану в Україні, все це серйозно впливає на темпи економічного зростання й вимагає особливо зваженого та обгрунтованого підходу до вивчення проблеми трансакційних витрат і їх обліку.

Оскільки в Україні висока питома вага тіньового сектору в економіці, який за підрахунками деяких фахівців та офіційних працівників уряду складає більше 50 % до ВВП, то відповідно трансакційні витрати залишаються поза увагою обліку взагалі. Слід зазначити, що на сьогодні не існує чіткої загальнодержавної класифікації трансакційних витрат і відповідних критеріїв. Вирішення цих проблем є особливо актуальним у контексті інтеграції України в міжнародне співтовариство.